

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р **Ярмила Николова Даскалова**, ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование **2. Хуманитарни науки**

професионално направление **2.1. Филология**

докторска програма **Англоезична литература**

Автор: ДАНИЕЛ НИКОЛАЕВ КАМЕНОВ

Тема: „Екзистенциални теми и мотиви в творчеството на Томас Улф“

Научен ръководител: доцент д-р Йордан Йорданов Костурков, ПУ „Паисий Хилендарски“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № **P33-1709** от 17.05.2021 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „**Екзистенциални теми и мотиви в творчеството на Томас Улф**“ за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование **2. Хуманитарни науки**,

професионално направление **2.1. Филология**,

докторска програма **Англоезична литература**

Автор на дисертационния труд е **ДАНИЕЛ НИКОЛАЕВ КАМЕНОВ** – докторант в редовна форма на обучение към катедра „Английска филология“ с научен ръководител доцент д-р Йордан Йорданов Костурков, ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представеният от **ДАНИЕЛ НИКОЛАЕВ КАМЕНОВ** комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;

- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет.

Докторантът е приложил 3 броя статии по темата на дисертационния труд.

2. Актуалност на тематиката, методи и цели на изследването, характеристика и оценка на дисертационния труд, приноси, заключение:

„Свое собствено, волно и свободно желание, своя собствена, ако ще би и най-дива прищявка, своя фантазия, та макар и трескава понякога до лудост – тъкмо всичко това е онази същата, пропуснатата, най-изгодната изгода, която не се поддава на никаква класификация [...]. На човек му трябва единствено *самостоятелно желание*, каквото и да струва тази самостоятелност и до каквото и да доведе”.

Това са думи на „подземния” човек на Достоевски от „Записки от подземиеето”. Започнах с този цитат, тъй като ми се струва най-адекватен аналог и блестяща илюстрация на *екзистенциалната перспектива*, която Даниел Каменов избира, за да анализира героите на четирите романа на Томас Улф – „Погледни към дома, ангеле“, „За времето и реката“, „Паяжината и скалата“ и „Не можеш да се върнеш у дома“, както и на почти всички негови разкази. „Изобилието и разхвърляността, дарбата и проклятието на Улф, - пише Каменов – [...] са и една от причините да може да бъде разглеждан от екзистенциална гледна точка“(5). На свой ред ще кажа, че фокусирането върху толкова сложен и противоречив автор като Томас Улф от страна на Каменов е особено смел, бих казала, екзистенциален избор – избор, доведен от него до похвално-успешен край.

Дисертационният труд се състои се от *увод, шест глави, заключение и библиография*. Той има добре обмислена и реализирана структура, с ясно заявен предмет на изследване и цели, с точно описан и „прицелен“ към героите и случките инструментариум, който служи на основния замисъл на текста, води към добре подредени и представени аргументи, задълбочени анализи и категорично формулирани изводи. Особено смислено и адекватно в началото на текста ми прозвуча обосноваването на теоретичната екзистенциална рамка чрез много важно и вярно разграничение: това между културния и *философския* екзистенциализъм. Според автора първото понятие е по-скоро плод на „модата“, на „популярното“ и „модерното“, което с времето отшумява и замира, а второто, философското, има битийно-онтологичен смисъл, който се корени в самата същност на човешкия опит и затова проблемите, които то задава и нищи, са вечни. Оттук нататък включването на широка гама философски екзистенциални трудове, като се започне от тези с особена значимост - на Георг Хегел, Сьорен Киркегор, Мартин Хайдегер, Жан-Пол Сартр, Албер Камю, Карл Ясперс

и Еманюел Левинас – и се стигне до по-второстепенни, но хвърлящи допълнителна светлина върху текстовете на Улф – Марджъри Грене, Жермен Брей и Джоузеф Каталано – е съвсем обосновано. *През призмата на тези екзистенциалистски идеи* се разглеждат основните теми, които ангажират съзнанието на Улф през целия му живот: родната Америка („неговата Америка“, вж. бел. на стр. 32), семейството, метафоричното търсене на бащата, самотата на човека, отчуждението, абсурдът и бунтът като екзистенциални категории, търсенето на безсмъртие в контекста на фаустовската мечта, свободата на индивида и връзката му с Другия, а накрая – неизбежно и неотменимо – темата за смъртта – най-„автентичният“ опонент на екзистенциализма.

Много удачно е проследено от Каменов мястото на протагонистите в двата цикъла романи – Юджийн Гант и Джордж Уебър – литературните двойници на Улф – като чужденци сред свои и чужди сред чужди – т.е. перманентният им статус е този на двойната дислокация, на homo duplex (по изразу на Джоузеф Конрад). Двойственото отношение към родината е разкрито в детайли и изводът е, че Америка (както и при Улф) ги „възхищава и отвращава, те „не се чувства[т] вкъщи извън нея и не се чувства[т] на място в нея“. (32). Самият Улф „който е критичен – дори крайно – към Юга“, „сам посочва, че „тъмната Елена в кръвта му“ (неговата метафора за американския Юг) винаги ще бъде с него.“ (21)

Подобна амбивалентност Каменов открива и в отношенията и връзките на протагонистите (съответно на Улф) със семейството – и там те са чужденци, странници – отначало неволни, а на по-късен етап – направили своя съзнателен избор да останат такива. От момента на раждането на Юджийн – главният герой на първия цикъл – „Погледни към дома, ангеле“ и „За времето и реката“ – тези връзки са скъсани отвън, насила, а в по-късен етап на съзряване на героите, самите те ги късат като израз на осъзнатата си свобода, на свободната си воля. Резултатът е изолация в почти всяка среда – състояние, в което самотата се настанява трайно в техните съзнания и се превръща в нещо желано и търсено, в задължително условие за осъзнаване на тяхното човешко битие, на тяхната свобода и „автентичност,“ по думите на дисертанта. Във всичко това той открива още по-дълбоки корени – тези на родовото начало. „Основният проблем на Юга – пише Каменов – е „раздялата на и борбата между главата и сърцето“. Сърцето на Юга принадлежи на миналото, но главата – или разумът – диктува, че се налага да продължи напред“(20). Онова, което се опитват да направят героите, както и самият Улф, е да помирят съзнателното и архетипно-юнговското. Да намерят изход от бездомността в един нов дом, който е осъзнатото и преживяно, ерго автентично, Единство на Битието, ако се позовем на думите на големия ирландски поет Уилям Бътлър Йейтс. Привързаността на Улф към каузата на истината, на автентичността, неговата твърда и безкомпромисна позиция към изкуствено създадения, „кух“ морал на „кухите хора“, подобно на Достоевски, го карат да разголва до болка ЖИВИЯ ЧОВЕК (193), противопоставен на „тълпата“. А тълпата, както ни я представя в творчеството на Улф докторантът Каменов, е изопаченото,

гротескно-натуралистично лице на „автентичността“. Затова героите-самопроекции на Улф Юджийн Гант и Джордж Уебър в търсене на „автентичност“ се отправят към големия град, далеч от тълпата, „за да се освободят от оковите на родния край, от ограничеността на провинциалния народ там.“ (122). Но парадоксалното е, че онова, което откриват в огромния метрополис е същата еднаквост, или същия „човешки рояк“. За човека от тълпата смъртта или страданието на „Другия“ са далечно битие, което не ги засяга, а по-скоро ги радва като зрелище – а и предизвиква задоволство от това, че не ТЕ са застигнатите от Нея. Това е интерпретирано много прозорливо в романа „За времето и реката“, в който умира старият Гант, както и в известния Улфов разказ „Кухите хора“. Така изводът, до който се достига, е, че големият град може да се счита за самото въплъщение на Абсурда – абсурдът на Камю от емблематичното му есе „Митът за Сизиф“.

Тези процеси и връзки на изграждане на личността – чрез екзистенциалното отчуждение и самотата, чрез осъзнаването на абсурда и бунта срещу него, през призмата на „Другия“ и огледалото на неговия поглед, чрез проявената свобода на избора или отказа от нея (заблудата), чрез концептуализирането на смъртта и приемането ѝ за даденост – в първия цикъл-bildungsroman, и във втория цикъл – на осъзнатия и свободен човек – са обстойно обгледани, анализирани и обосновани от Каменов в хронологичната им последователност. Свободата като екзистенциална категория, упражнена като право на избор от свободния човек, води, в крайна сметка, до „автентичност“ и истина – както за автобиографичните герои на Томас Улф, така и за самия автор-вълк-единак от Юга. Това е основната теза и на Даниел Каменов – панорамно представена и детайлно аргументирана през призмата на екзистенциализма, най-общо казано.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Екзистенциални теми и мотиви в творчеството на Томас Улф е ценен и оригинален изследователски труд на произведенията на американския писател в български контекст. Проницателно представените и анализирани през призмата на екзистенциализма романи и разкази на Томас Улф, както и задълбоченият критически поглед върху текстовете на американския автор са категорична заявка за сериозна дисертация, която спомага за рецепцията на един особено противоречив, но и особено оригинален автор от англоезичната литература в родна културна среда.

Представените материали и дисертационни резултати отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Дисертационният труд показва, че докторантът притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научната специалност, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за представеното изследване, автореферат и публикации и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на ДАНИЕЛ НИКОЛАЕВ КАМЕНОВ в област на висше образование: **2. Хуманитарни науки,** професионално направление **2.1. Филология** докторска програма **Англоезична литература.**

09.06.2021г.

Изготвил становището: доц. д-р Ярмила Даскалова